

Posudek disertační práce Richarda Biegela, *Mezi barokem a klasicismem. Tendence a vlivy v české architektuře 1751–1790*

Téma disertační práce se týká období, které bylo v českém dějepisu umění posuzováno buď jako nevýrazná dohra dynamického baroka nebo jako obtížné počátky nové doby, v níž barokní principy zůstávají příliš účinné, než aby se z nich první klasicisté dokázali vymanit. Jak specialisté na baroko, tak odborníci na klasicismus překlenuvali odlišná stylová období výkladem, v němž mezi dvěma daty (nástup Marie Terezie na trůn a smrt Josefa II.) postupně ubývají, resp. přibývají stylové znaky, které tvoří jeden hlavní proud. Richard Biegel se rozhodl pro jiný přístup. Ponechal české architektuře druhé poloviny 18. století její ambivalentnost, kterou doložil i na vyspělejších a početnějších příkladech francouzského, německého a rakouského (neo)klasicismu, a vytvořil syntetizující a přesvědčivý výklad období podle typologického klíče.

Práce se dělí na dva oddíly: první se věnuje evropské architektuře druhé poloviny 18. století a jejím centrům jakými byl Řím, Francie, Prusko, Sasko, jihovýchodní Německo, knížectví Anhalt-Dessau a Vídeň (kapitoly 1. I. –1. IV). Druhý oddíl sleduje stejný časový úsek v Čechách. Tím se vymanila česká architektura z pozice notorického opozdilce za evropským vývojem. Dalším metodologicky závažným krokem je konstatování, že na římské podněty reagovali tvůrci vzhledem k domácím tradicím (s. 6), takže neoklasicistní římská architektura nemá charakter závazného modu. Třetí zásadní změnu při posuzování daného období české architektury vnesl Richard Biegel objasněním důsledků, které nastaly v 70. letech 18. století po smrti Ludvíka XIV. a jeho architekta J.-F. Blondela. Suverénní znalost francouzského materiálu, ať už jde o architekturu nebo její teoretická východiska (traktáty D'Aviler 1691, Cordemoy, 1714; Blondel, 1737; Briseux, 1743; Boffrand 1748; Laugier, 1753; Quincy 1796), dovoluje autorovi disertace ukázat také pozici drážďanských staveb vzhledem k středoevropské architektuře a nově nastínit i linii spojující francouzsko-vídeňskou architekturu s českými stavbami.

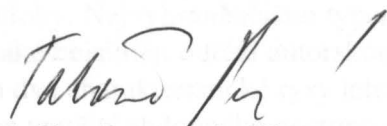
Oddíl věnovaný vlastnímu českému teritoriu začíná kapitolami, které shrnují dosavadní bádání, užívané pojmy a rozhodující stavitelské osobnosti (kapitoly 2. I.–2. III.). Po nich přichází klíčový výklad české architektury 2. poloviny 18. století rozčleněný typologicky na paláce (IV. 1.), zámky (IV. 2), kostely a kláštery (IV. 3) a širší skupinu staveb veřejných a státních zakázek (IV. 4). Toto řazení odpovídá logice výkladu, protože jednotlivé typy staveb plnily v Čechách při přijímání klasicismu různé úlohy. Nejvyhranějším typem byly zámky, resp. městské paláce. Tato část práce také nejsilněji odráží autorskou metodu Richarda Biegela. Rozbor stavby se opírá o dva charakteristické rysy tehdejší architektury: vztah struktury a detailu na fasádě a využití obdobného postupu při rozboru zámeckých komplexů a uspořádání půdorysu (např. Měšice, s. 129). Zavedení komplementární dvojice struktura–detail umožňuje autorovi disertace objevit nejen historizující odkazy, které jsou charakteristické pro evropský neoklasicismus, ale bez problému vyloží i závislost na dobových předlohách. Nejlepší ukázkou je v tomto ohledu pasáž o Pacassiho projektu přestavby Pražského hradu a jeho pravděpodobné, ale doposud přehlížené podobnosti s leopoldovským křídlem Hofburgu (s. 95). Stejně objevné je i Biegelovo srovnání portálu bývalého malostranského jezuitského gymnázia v Praze, přestavovaného v roce 1787 pro zemské gubernium, s listem z Neufforgeova vzorníku z let 1757–72 (Obrazová příloha, s. 88) a zároveň s barokní strukturou portálu vídeňského zimního

paláce prince Eugena Savojského od Johanna B. Fischera von Erlach. Vzhledem k orientaci na francouzský materiál i metodologické postupy je pochopitelné, že Richard Biegel věnuje velkou pozornost jediným dvěma doloženým architektům francouzského původu, totiž Stephanu Dieudonné a Louisi Grenierovi (na rozdíl od staršího bádání, které uvažovalo o de Cottovi a Servandonnim). Ale sympatické je, že připouští celkem malý dosah jejich vlivu, za to ale silné stylotvorné chování českého prostředí při přebírání a upravování jednotlivých prvků, ve Francii doložitelných až do 16. století (např. spojení charakteristického motivu vzduté římsy a prolamované atiky).

Kapitola věnovaná sakrální architektuře se do značné míry opírá o znalost materiálu zprostředkovanou Mojzírem Horynou a Petrem Mackem, což Richard Biegel sympaticky přiznává. To ale neubírá nic na invenčnosti objevovaných souvislostí (např. kaple Neposkvrněného početí Panny Marie v Jezeří od Andrei Altomonteho, 1753 v překvapivé blízkosti Legeayho a Knoblesdorffova berlínského kostela sv. Hedwigy, 1748, *Obrazová příloha*, s. 144). Stejně přínosné jsou postřehy v kapitole o veřejných stavbách a státních zakázkách, na příklad zjištění, že Palliardiho projekt přestavby Strahovské knihovny svým rozvržením odpovídá neprovedenému projektu středního rizalitu kláštera v Klosterneuburku z roku 1730 a tedy znovu naznačuje historizující charakter stylu vídeňského Hofbauamtu, který se vracel k předlohám z první třetiny 18. století.

Vážné výhrady lze naproti tomu vznést proti samotnému závěru kapitoly, kde byly v rychlosti odbyty budovy vojenského eráru známého určení, např. josefovské stáznice nebo zbrojnice, jako domy v pevnosti (*Obrazová příloha*, s. 171). Časová tíseň zjevně poznamenala i nadměrný výskyt chyb různého kalibru v celém textu, ponechání nedokončených pasáží v poznámkách (s. 118, 123, 138), zavádějící formulace („projekt 1783, realizace 1779–1797“). Větší pozornost doporučuji také věnovat existenci Hergetovy a Fischerovy knihovny v Polytechnickém institutu (základní literaturou zůstává Svatava Steinerová, *Rekonstrukce knihovny Stavovské inženýrské školy v Praze. Soupis knih*, Praha 1957), zejména při úvahách o akademické, resp. teoretické výuce v Praze jinak nedoložitelné.

Přínos práce Richarda Biegela je naprosto nesporný, schopnost vytvořit si vlastní metodologii pro obtížně uchopitelný materiál je nadprůměrná, a proto doporučuji jednoznačně práci k obhajobě.

PhDr. Taťána Petrasová, CSc.

5. 5. 2008